

Skládka odpadov v Pezinku, všetko zostáva na občanoch

L. Trubíniová: The Cause of the Municipal Wastes Dump in the Town Pezinok. Život. Prostr., Vol. 43, No. 3, p. 169 – 174, 2009.

The cause of the municipal wastes dump in the town Pezinok (nearly Bratislava) is one of the most striking environmental cases in Slovakia at present, where citizens involved clearly have expressed their attitude to the environment and undertaken active public participation. The article rather detailly summarizes the case chronological development in the table and describes as well as partially analyzes factors of the major significance for the case (similarly to other analogical cases in Slovakia), from the point of view of the current society development.

Kauza skládky tuhého komunálneho odpadu v Pezinku je jedným z najvýraznejších prípadov, v ktorých občania na Slovensku jasne preukazujú svoj aktívny vzťah k životnému prostrediu. Na riešenie environmentálneho problému v Pezinku sú po celý čas (zhruba desaťročie!) nútení nielen intenzívne využívať všetky dostupné demokratické prostriedky, ale o verejný záujem sústavne zvädzať doslova tvrdý boj.

Žiaľ, nielen s predstaviteľmi úzkych ekonomických záujmových skupín, ale aj so zástupcami verejnej správy, pre ktorú má byť ochrana a realizácia verejného záujmu už z povahy celej veci jedinou, doslova existenčnou záležitosťou. Priebeh a základné črty pezinskej kauzy, charakteristické aj z celospoločenského aspektu, možno veľmi dobre sledovať na jej podrobnej chronológii.

Chronológia kauzy

Rok, mesiac	Chronológia aktivít
1964	Tehliarska jama v Pezinku sa začína zaväzovať odpadom (aj nebezpečným).
1996	Skládku privatizuje podnikateľ Ján Man starší.
1997	Krajský úrad v Bratislave vydáva súhlas na prevádzkovanie skládky aj po r. 2000; súd neskôr rozhodne, že nezákonne.
1999	Ministerstvo životného prostredia SR (MŽP) vydáva kladné stanovisko k výstavbe skládky v rámci posudzovania vplyvov na životné prostredie. Štátna tajomníčka MŽP SR Zdenka Tóthová sa stretáva so zástupcami občianskej iniciatívy (OI) <i>Skládka nepatrí do mesta</i> .
2002	Firma Ekologická skládka, a. s. (ES) žiada o územné rozhodnutie pre novú skládku v lokalite Nová jama. Predsedom predstavenstva ES a zároveň Pezinských tehelní je Ján Man st., v dozornej rade ES sa striedajú Alena a Katarína Manové. Poslanci Pezinka odmietajú novú skládku v programovom vyhlásení aj v územnom pláne mesta.
2006	
11. 4.	Pezinskí poslanci prijímajú nové všeobecne záväzné nariadenie (VZN) o územnom pláne mesta, keďže staré stráca platnosť – Ústavný súd SR konštatoval jeho nesúlad s Ústavou SR, zákonmi o odpadoch a o obecnom zriadení.
23. 6.	Pezinskí poslanci nevyhovujú protestu prokurátora, namietajúceho rozpor nového VZN so zákonom o odpadoch.

August	Prednostom Krajského stavebného úradu (KSÚ) v Bratislave sa stáva nominant Smeru Ján Man ml., syn Jána Mana st.
November	Stavebný úrad v Pezinku zamietá novú skládku.
December	Firma ES sa odvoláva na KSÚ.
2007	
Február	KSÚ vylučuje mesto Pezinok, vlastníkov susedných pozemkov aj aktivistov z odvolacieho konania.
7. 5.	KSÚ vyhovuje odvolaniu ES, mení rozhodnutie stavebného úradu a vydáva územné rozhodnutie na stavbu.
12. 10.	Mestské zastupiteľstvo Pezinka schvaľuje skládkovanie tuhého komunálneho odpadu na skládke v obci Dubová.
15. 10.	Na základe žiadosti ES začína Inšpektorát životného prostredia v Bratislave konanie o vydaní integrovaného (stavebného) povolenia na skládku.
31. 10.	Skládka v Starej jame je uzatvorená.
16. 11.	Okamžité zastavenie povoľovania novej skládky žiada 1 187 Pezinčanov.
27. 12.	Inšpektorát životného prostredia vyhovuje žiadosti ES a územné rozhodnutie utajuje ako obchodné tajomstvo.
31. 12.	Ústne prerokovanie zvolané inšpektorátom životného prostredia, médiá sú z miestnosti vykázané.
2008	
22. 1.	Inšpektorát životného prostredia vydáva integrované povolenie na zriadenie a prevádzku skládky s vylúčením odkladného účinku odvolania.
8. 2.	Mimoriadne zasadnutie Výboru pre pôdohospodárstvo, životné prostredie a ochranu prírody NR SR schvaľuje poslanecký prieskum, v pléne sa diskutuje o skládke.
10. 2.	Občania a mesto sa odvolávajú na ústredie Slovenskej inšpekcie životného prostredia (SIŽP) voči rozhodnutiu Inšpektorátu životného prostredia.
12. 2.	Skládka je znovu na programe výboru NR SR. Poslanci žiadajú MŽP SR, aby posúdilo a prehodnotilo jej umiestnenie aj doterajší postup úradov.
13. 2.	Firma Westminster Brothers (WB) so sídlom v Delaware (USA), za ktorou stoja spoločníci Mana st., Jozef Dučák a Róbert Stanke, listom oznamuje SIŽP, že sa stala právnym nástupcom ES a všetky práva a povinnosti vyplývajúce z povolenia prešli na ňu. ES ako prevádzkovateľ skládky oznamuje SIŽP začiatok stavebných prác.
15. 2.	Protestné zhromaždenie občanov v Pezinku s podporou osobností verejného života. Po prvý raz vôbec reaguje minister životného prostredia Jaroslav Izák.
21. 2.	Premiér Robert Fico spochybňuje občiansky protest ako zmanipulovaný útok proti vláde, označuje ho za vydieranie prednostu KSÚ a odmieta spájanie kauzy so Smerom-SD.
21. 2.	Minister životného prostredia a minister výstavby a regionálneho rozvoja Marian Janušek žiadajú krajskú prokuratúru o preskúmanie postupu orgánov verejnej správy.
25. 2.	Primátor Pezinka Oliver Solga a aktivisti sa stretávajú s premiérom na Úrade vlády SR; premiér im vyjadruje podporu.
3. 3.	Ústredie SIŽP ruší rozhodnutie IŽP o vylúčení odkladného účinku odvolania.
4. 3.	SIŽP prijíma predbežné opatrenie, ktorým ukladá WB zdržať sa akýchkoľvek stavebných prác až do nadobudnutia právoplatnosti integrovaného povolenia.
12. 3.	Inšpektorát životného prostredia sprístupňuje kópiu územného rozhodnutia o skládke verejnosti.
22. 4.	OI <i>Skládka nepatrí do mesta</i> organizuje koncert proti skládke s veľkou podporou verejnosti a známych osobností.
Apríl	Okresná prokuratúra v Pezinku odkladá ako neopodstatnený podnet KSÚ, v ktorom spochybnil územný plán Pezinka nepripúšťajúci skládku.
29. 4.	Aktivisti predkladajú IŽP pohľadnice proti výstavbe skládky s vyše 2 700 podpismi.
2. 5.	Aktivisti upozorňujú, že na skládke začali stavebné práce. Podávajú podnet na vykonanie štátneho stavebného dohľadu a trestné oznámenie pre podozrenie z marenia úradného rozhodnutia.
5. 5.	Man st. podáva trestné oznámenie na neznámeho páchatela pre podozrenie zo šírenia poplašnej správy a trestné oznámenie na primátora Solgu pre verejné ohováranie.
7. 5.	OI <i>Skládka nepatrí do mesta</i> podáva sťažnosť na postup inšpektorov SIŽP pri kontrole výstavby skládky.
8. 5.	Podľa riaditeľa IŽP Miroslava Helda sa skládka nestavia, ale ťažia tam hlinu Pezinské tehelne.
9. 5.	Protestný pochod Pezinčanov na skládku. Primátori a starostovia Združenia miest a obcí Malokarpatského regiónu súhlasia s výstavbou skládky v Novej jame; pezinského primátora na zasadnutie nepozvali. Primátor Modry sa od súhlasu neskôr dištancuje. So skládkou nesúhlasí ani primátor Bratislavy.

15. 5. Skládka je znovu na programe výboru NR SR.
16. 5. Inšpektorát životného prostredia začína vykonávať štátny stavebný dohľad na skládke, riaditeľ Held pripúšťa výstavbu.
19. 5. IŽP vyzýva firmu WB na bezodkladné zastavenie prác na stavbe skládky.
- Jún Práce na skládke pokračujú napriek upozorneniam občanov a výzve štátneho orgánu. Aktivisti žiadajú IŽP o opätovný stavebný dohľad.
18. 6. Inšpektorát životného prostredia vydáva ďalšie nariadenie o bezodkladnom zastavení prác, nedokáže ho však doručiť firme WB. Konanie o povolení skládky je prerušené.
20. 6. Generálna prokuratúra SR zverejňuje stanovisko, že budovanie skládky aj územné rozhodnutie vydané KSÚ sú v súlade so zákonom.
25. 6. Demonštrácia občanov pred Úradom vlády. Minister vnútra Robert Kaliňák sľubuje doručenie zákazu stavebných prác stavebníkovi.
7. 7. Občianska iniciatíva *Skládka nepatrí do mesta* informuje, že po krátkom zastavení práce na skládke znovu pokračujú.
9. 7. Kontroverzný podnikateľ Marián Kočner vyhlasuje, že sa stal zástupcom firmy WB a zvažuje podanie žaloby na aktivistov, ktorých obvinil z opakovaného klamstva.
24. 7. Podľa stanoviska Jána Ondruša a Ernesta Valka z dvoch renomovaných právnych kancelárií je územné rozhodnutie vydané KSÚ nezákonné.
18. 8. Ústredie SIŽP zamieta odvolanie mesta a občianskych aktivistov a potvrdzuje integrované povolenie Inšpektorátu životného prostredia na výstavbu skládky. Firma WB tak získava všetky potrebné povolenia na stavbu skládky a o pár dní už stavia.
2. 9. Aktivisti Občianskej iniciatívy podávajú žalobu proti rozhodnutiu SIŽP na Krajský súd v Bratislave a žiada o odklad vykonateľnosti rozhodnutia.
9. 9. Aktivisti podávajú MŽP SR podnet na preskúmanie rozhodnutia SIŽP v mimoodvolacom konaní.
10. 9. Integrované povolenie vydané SIŽP 22. 1. 2008 nadobúda právoplatnosť. Protestné verejné zhromaždenie v Pezinku podporujú zástupcovia 15 podobne postihnutých obcí a občianskych aktivít z celého Slovenska a známe osobnosti.
28. 9. Na vinobraní v Pezinku vyjadruje prezident SR Ivan Gašparovič podporu Pezincanom.
- Október Európska komisia začína vyšetrovať Slovensko pre porušenie základných občianskych práv podľa zmluvy o založení Európskeho spoločenstva.
1. 10. Aktivisti a primátor sa stretávajú s premiérom na Úrade vlády a odovzdávajú mu výzvu 8 668 ľudí. Premiér sľubuje, že sa bude v kauze osobne angažovať.
1. 10. Premiér odvoláva z funkcie prednostu Mana ml. na jeho vlastnú žiadosť. Ten zároveň dostáva odmenu 41 000 Sk (1 360 eur) za kvalitné plnenie pracovných úloh v 1. polroku 2008.
7. 10. Na skládku prichádza minister životného prostredia Ján Chrbet v sprievode Mana st., troch starostov podporujúcich výstavbu skládky a primátora Solgu; aktivistov neprizýva.
8. 10. Vychádza najavo, že rozhodnutie ústredia SIŽP, ktoré zrušilo pôvodné povolenie Inšpektorátu životného prostredia na skládku, sa zo spisu stratilo.
8. 10. Man ml. obviňuje mesto Pezínok z podvodu najhrubšieho zrna pri obstaraní územného plánu v r. 2002.
14. 10. MŽP SR sa ešte nerozhodlo, či začne skúmať zákonnosť rozhodnutia SIŽP.
27. 10. Minister Chrbet pozýva na pracovné stretnutie aktivistov a primátora Pezinka aj investorov. Aktivisti ho informujú, že stanovisko krajskej prokuratúry v spise je sfalšované.
30. 10. MŽP SR v mimoodvolacom konaní začína správne konanie na preskúmanie rozhodnutia povoľujúceho skládku.
31. 10. Man ml. zvažuje trestné oznámenie na aktivistov a obviňuje ich zo spolupráce s konkurenčnou firmou.
3. 11. Pezincania začínajú protestnú štafetu pred budovou MŽP SR, podporuje ich asi stovka osobností verejného života.
13. 11. Aktivisti a primátor Solga sa obracajú otvoreným listom na premiéra Roberta Fica.
25. 11. Pezincania protestujú pred Úradom vlády a odosielajú petíciu s asi 6 900 podpismi Európskemu parlamentu. MŽP SR Predbežným opatrením voči firme WB dočasne zastavuje práce na skládke, rozhodnutie zasiela Kočnerovi.
2. 12. Firma WB odvoláva splnomocnenie pre Dučáka a Kočnera; MŽP SR nie je schopné doručiť svoje rozhodnutie firme WB do USA.
3. 12. Vychádza najavo, že skládku po celý čas stavala firma ES, ktorá na firmu WB nikdy svoje práva nepreviedla. Štátne orgány sa týmto zrejším podvodom nezaoberajú.
4. 12. Krajský súd zamieta žalobu občanov a mesta Pezínok voči SIŽP.

2009

- 22. 1. MŽP SR ukončuje mimoodvolacie konanie a ruší dočasné pozastavenie prác, keďže v postupe a rozhodovaní SIŽP nezistilo žiadne pochybenie. Podľa Mana st. je skládka hotová na 99,9 %. Aktivisti podávajú odvolanie voči rozsudku krajského súdu na Najvyšší súd SR.
- 27. 1. Polícia aj SIŽP prešetrujú zmluvy medzi mestom Pezinok a spoločnosťou Skládka Dubová o ukladaní odpadu.
- 4. 2. SIŽP nezisťuje žiadne zásadne nedostatky v nakladaní s odpadom v meste. Do Pezinka sa prichádza pozrieť chargé d' affaires veľvyslanectva USA Keith Eddins.
- 20. 2. IŽP začína kolaudáciu skládky. Na skládke prichádza k zosuvom pôdy, na mieste zasahuje hasičský a záchranný zbor.
- 25. 2. Na kolaudačnú obhliadku skládky nie sú vpustení zástupcovia mesta. Zo 7 prezidentských kandidátov šesť jednoznačne nesúhlasí s pezinskou skládkou; len prezident Ivan Gašparovič sa vyjadruje vyhýbavo o potrebe dohody účastníkov sporu, resp. nestranného súdu.
- 2. 3. Inšpektorát životného prostredia vydáva posledné – kolaudačné rozhodnutie. Prevádzke skládky už nič nebráni.

Zdroj: Sme, www.pezinok.sk, www.vyvolastnenie.sk

Čo spája Pezinok s inými občianskymi kauzami?

Už z neúplného výpočtu aktivít pezinských aktivistov je zrejmé, že najmä v ostatných dvoch rokoch zorganizovali množstvo rôznych podujatí a absolvovali zložité odborné-správne a právne procesy.

To je aj organizačne náročné a osobitne namáhavé, najmä v prípade dobrovoľníckych aktivít, t. j. popri bežnom pracovnom a súkromnom živote zapojených občanov.

Samotné občianske aktivity by boli potešujúcim zistením. Keď však vznikajú prevažne z reakcie na ne-

Nová jama, Pezinok – priestor na vybudovanie skládky odpadu (plocha 11 futbalových ihrísk, hĺbka štvorposchodovej bytovky). Foto: archív autorky

Skládka nepatrí do mesta. Pezinok, 2008. Foto: L Hajdin

uveriteľný voluntarizmus rozhodovania štátnych orgánov, sú veľmi znepokojujúcim signálom. Štátne orgány zainteresované v pezinскеj kauze (v iných prípadoch aj samospráva) často rozhodovali netransparentne, bez ohľadu na zákonné aj profesionálne úradné postupy, oportunisticky a subjektívne.

Ďalším alarmujúcim znakom sú tesné personálne prepojenia medzi ekonomickou a štátnou mocou naprieč celým spektrom rôznych zainteresovaných subjektov (investori, stavebníci, úradníci, politici). To oprávnene vyvoláva silné podozrenia z klientelizmu a korupcie, ktoré občania berú ako objektívny fakt, hoci sa im ich málokedy podarí explicitne preukázať.

Osobitne hrozivým aspektom je hodnotový marazmus, ktorý panuje v „oficiálnych“ štruktúrach spoločnosti, najviditeľnejšie predovšetkým vo výkonných, skrytejšie aj v súdnych a zákonodarných orgánoch verejnej moci. Je základom plazivej, ale o to fatálnejšej devastácie etického a morálneho stavu celej spoločnosti.

Pezińskú kauzu charakterizujú aj ďalšie čiastkové znaky, spoločné pre množstvo iných prípadov (Huba, Trubíniová, 2009):

- **Environmentálny rozmer.** Ohrozenie zdravia, obava z možných ochorení a reálny výskyt chorôb v blízkosti skládok boli pre Pezińčanov najsilnejším mobilizačným momentom. V dôsledku nekorektného postupu orgánov verejnej správy však túto problematiku takmer úplne prekryla problematika občianskych práv, vzťahu moci a občana. Počas kauzy sa nepodarilo rozvinúť verejnú diskusiu o zdravotných a environmentálnych dôsledkoch skládkovania, resp. nakladania s odpadmi, o udržateľných riešeniach a odpadovej politike štátu aj samosprávy. Premeškala sa tým vynikajúca príležitosť na výraznejšie pozdvihnutie environmentálneho povedomia širokej verejnosti aj elít.
- **Spojenectvo občanov s miestnou samosprávou** výrazne zefektívnilo občianske aktivity. Vzhľadom na základné poslanie samosprávy by malo byť samozrejmé, pezińská kauza je však svetlou výnimkou – čo dokladujú záporné postoje obcí v regióne. Dôležitá bola aj podpora ďalších občianskych organizácií, osobností a médií.

Stretnutie protestujúcich Pezincanov, 2008. Foto: L Hajdin

- **Politické pozadie a súvislosti.** Pezinská skládka zrejme bola jednou z konkrétnych káuz, ktoré viedli vládnu koalíciu k nesystrémovému poslaneckému novému stavebnému zákonu. Politické prepojenia straníckych nominantov vo verejnej správe sú smutnou realitou celého obdobia po Novembri 1989. Avšak kauza je zároveň dôkazom, že aj súperiaci politici môžu prekonať stranícku príslušnosť, zaujať objektívne stanovisko a vyvinúť aktivity v prospech zasiahnutých občanov i celej verejnosti (mestské zastupiteľstvo Pezinka, Výbor NR SR pre pôdohospodárstvo, životné prostredie a ochranu prírody).
- **Arogantné a podvodnícke metódy investorov/developerov,** napr. otvorené zavádzanie verejnosti (práva firiem ES a WB ku skládke), zámerné porušovanie zákona a jeho následná legitimizácia (čierna stavba), osobné osočovanie a zastrašovanie druhej strany (obviňovanie z korupcie konkurenčnou firmou, žaloby a pod.).

Enormné úsilie občanov presadiť environmentálne (často aj ekonomicky a sociálne) pozitívne riešenie určitých spoločenských problémov väčšinou končí

neúspechom pre neférové prostriedky druhej strany a nedemokratické rozhodovanie, nezriedka i zneužitie moci orgánmi verejnej správy. Logickým dôsledkom je silná frustrácia aktívnych občanov a v mnohých prípadoch aj strata ich záujmu o veci verejné, ľahostajnosť, apatia. Aj napriek deformovaným etickým hodnotám je stále možný aktívny občiansky odpor voči zmanipulovaným úradným rozhodnutiam. Navyše, náročný zápas o presadenie verejného záujmu občanov presvedča o dôležitosti vzájomnej solidarity, čo ešte viac upevňuje ich zomknutosť proti nespravodlivej moci.

Aktuálny dovetok

Najvyšší súd v apríli t. r. vyhovel žiadosti občanov Pezinka a predbežne zastavil prevádzkovanie skládky (majitelia na ňu aj tak dva týždne vozili odpad). Koncom mája zrušil rozhodnutie SIŽP pre nezákonnosť aj rozsudok Krajského súdu v Bratislave a vec vrátil na ďalšie konanie, teda na začiatok procesu povoľovania skládky. Pezincania budú ďalej úporne bojovať o spravodlivosť a svoje životné prostredie. V poslednom momente sa tak rozsvietila iskrička nádeje nielen im, ale aj celej občianskej spoločnosti. Až čas ukáže, či sa pezinská kauza napokon stane dlho očakávaným signálom, že boj o spravodlivosť má reálnu šancu na úspech aj na Slovensku.

Literatúra

Huba, M., Trubíniová, L.: Životné prostredie a trvalo udržateľný rozvoj. In: Kollár, M., Mesežnikov, G., Bútora, M. (eds): Slovensko 2008. Súhrnná správa o stave spoločnosti. Bratislava : Inštitút pre verejné otázky, 2009, s. 429 – 455.

Ing. Ľubica Trubíniová, P. O. Box 37, 820 02 Bratislava 22, trubiniova@oad.sk